

เลข
958.53207
บ603ก
6.3

นายสม

ปราสาทหินพิมาย

โดย 'ป๋อตา'

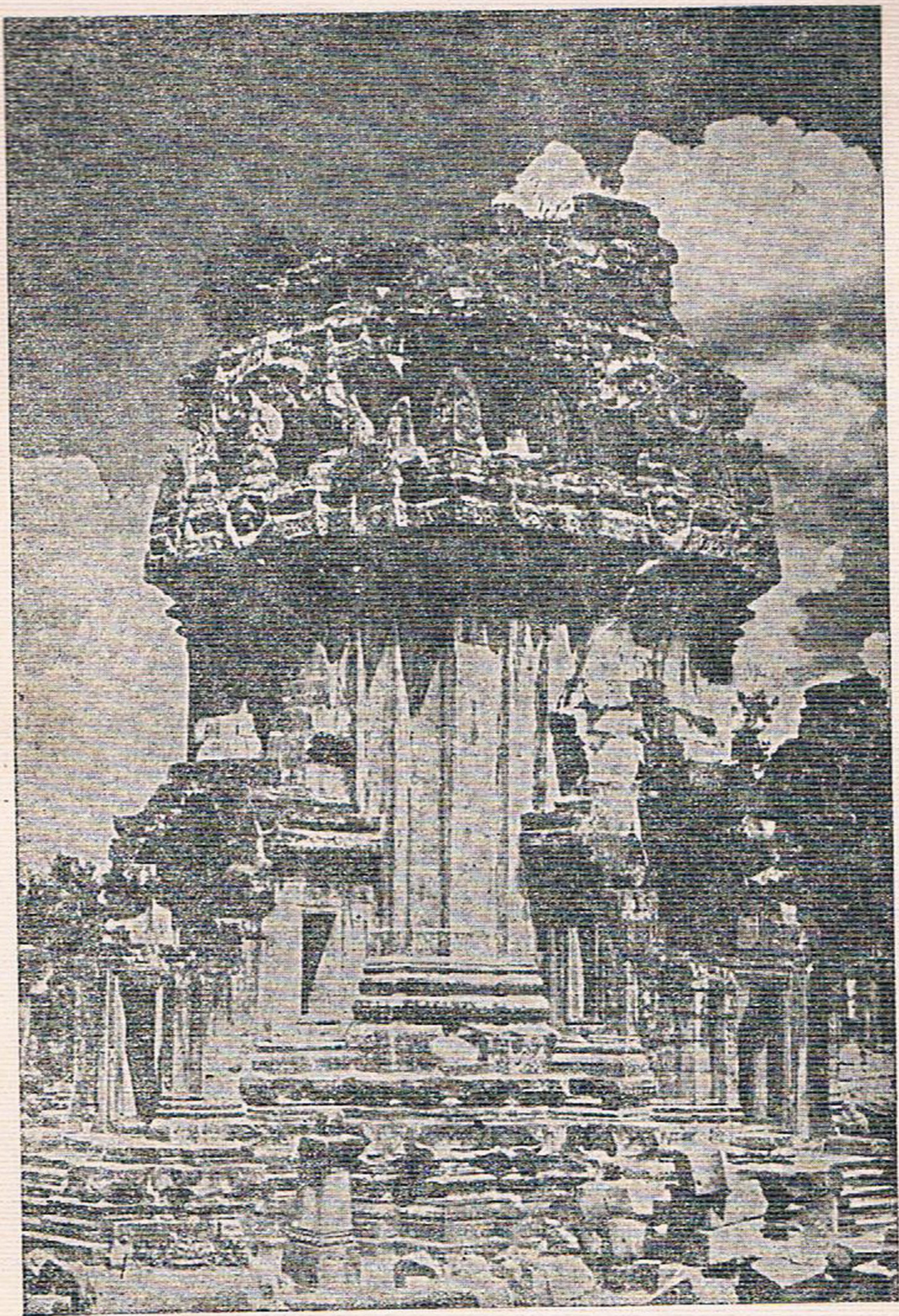
ประวัติปราสาทหินพิมาย

ปราสาทหินพิมายตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูล
ในเขตอำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ชนชาติขอมในสมัย
โบราณได้สร้างขึ้นไว้เนื่องในศาสนาพุทธศตวรรษมหายานและ
ศาสนาพราหมณ์ทั้งสามนิกายในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗
ซึ่งตรงกับรัชกาลของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ พระเจ้าชัยวรมัน
ที่ ๖ และที่ ๗ เพื่อเป็นพุทธสถานและเทวสถานของมหาชน
ทั้งชาวพุทธและพราหมณ์ในบริเวณเมืองพิมาย ศาสนสถาน
ดังกล่าวเป็นศูนย์รวมของมหาชนในสมัยโบราณได้ประกอบ
ศาสนกิจบำเพ็ญกุศล ซึ่งได้แก่การประกอบพิธีสังฆวัจจ
รปุณณมี (พิธีครบรอบปี) ดังปรากฏอยู่ในศิลาจารึก และพิธี
สร้างรูปเคารพในลัทธิศาสนา ปราสาทหินพิมายนับว่าเป็น
พุทธสถานและเทวสถานรวมกัน หากได้เป็นปราสาทราชวัง
สำหรับเป็นที่ประทับของเสนาบดีหรือเจ้าบ้านผ่านเมืองแต่
ประการใดไม่ ผู้ที่เป็นเสนาบดีปกครองชุมชนในสมัยโบราณ
จะประทับอยู่ภายนอกเขตของปราสาทหินพิมายรวมทั้งประ
ชากรด้วย ภายในบริเวณปราสาทเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์
สำหรับประกอบพิธีทางศาสนาและบำเพ็ญกุศลเท่านั้น อาคาร

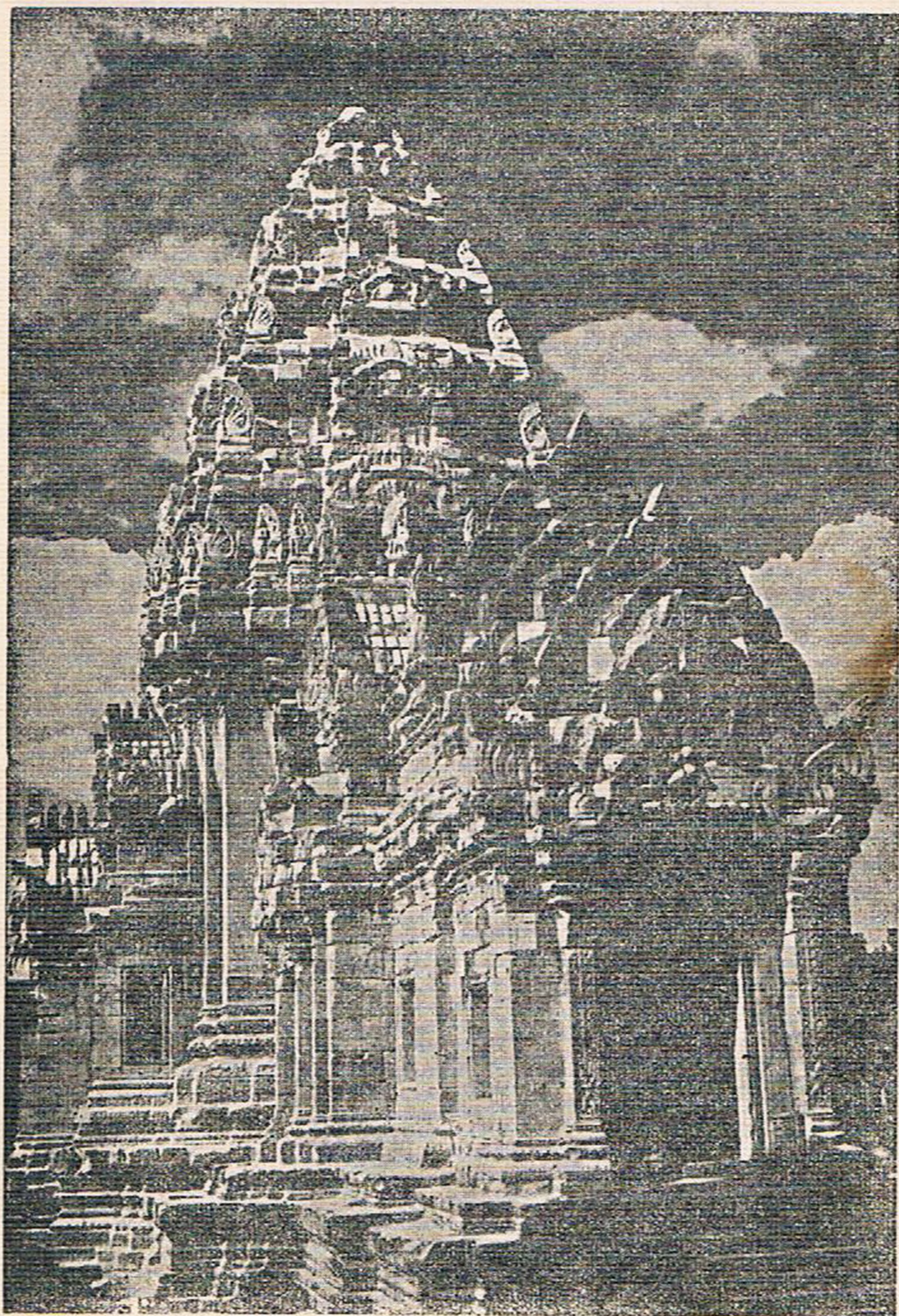
บ้านเรือนของชุมชนในสมัยโบราณรวมทั้งปราสาทราชวังที่
 ประทับของเสนาบดีนั้น สร้างด้วยไม้อยู่เรียงรายกันภายนอก
 เขตปราสาทหินพิมาย ปัจจุบันได้ผุพังสูญหายไปหมดแล้ว
 ศาสนสถานสร้างด้วยศิลาอยู่ชั่วนาน การที่ชนชาติ
 ขอมช่วยกันสร้างศาสนสถานได้อย่างวิจิตรพิสดารด้วยศิลา ก็
 เนื่องจากว่าชนชาติขอมในสมัยโบราณมีความเชื่อมั่นในลัทธิ
 ศาสนา ประกอบทั้งมีความเชื่อว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นสมมติ
 เทวราชผู้สืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้า พระราชาทุกพระองค์
 ทรงเป็นแหล่งต้นของกิจการทุกชนิดรวมทั้งกิจกรรมทั้งปวง
 อันเกี่ยวกับลัทธิศาสนา

โบราณวัตถุสถานในบริเวณเมืองพิมาย

ปราสาทประธาน (รูปที่ ๑-๒) องค์ปราสาทประ-
 ธานตั้งอยู่ในศูนย์กลางบริเวณปราสาทหินพิมาย รูปที่ ๑
 แสดงให้เห็นสภาพก่อนที่กรมศิลปากรจะบูรณะ องค์ปราสาท
 ประธานนับว่ามีความสำคัญต่อชุมชนในสมัยโบราณมาก ภายใน
 ศูนย์กลางขององค์ปราสาทใช้เป็นที่พักประดิษฐานรูปเคารพ
 ของศาสนาพราหมณ์ และรูปเคารพที่มีชื่อว่า กมรเตงชกต-
 วิมาย ดังปรากฏอยู่ในศิลาจารึกซึ่งอาจจะเป็นพระพุทธรูปของ

รูปที่ ๑. องค์ปรางค์ประธาน (สภาพก่อนบูรณะ) ชนชาติขอมได้สร้าง
 ขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถาน ของมหาชนทั้งชาวพุทธและพราหมณ์ใช้
 เป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนาและบำเพ็ญกุศล สร้างในราว
 พุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗

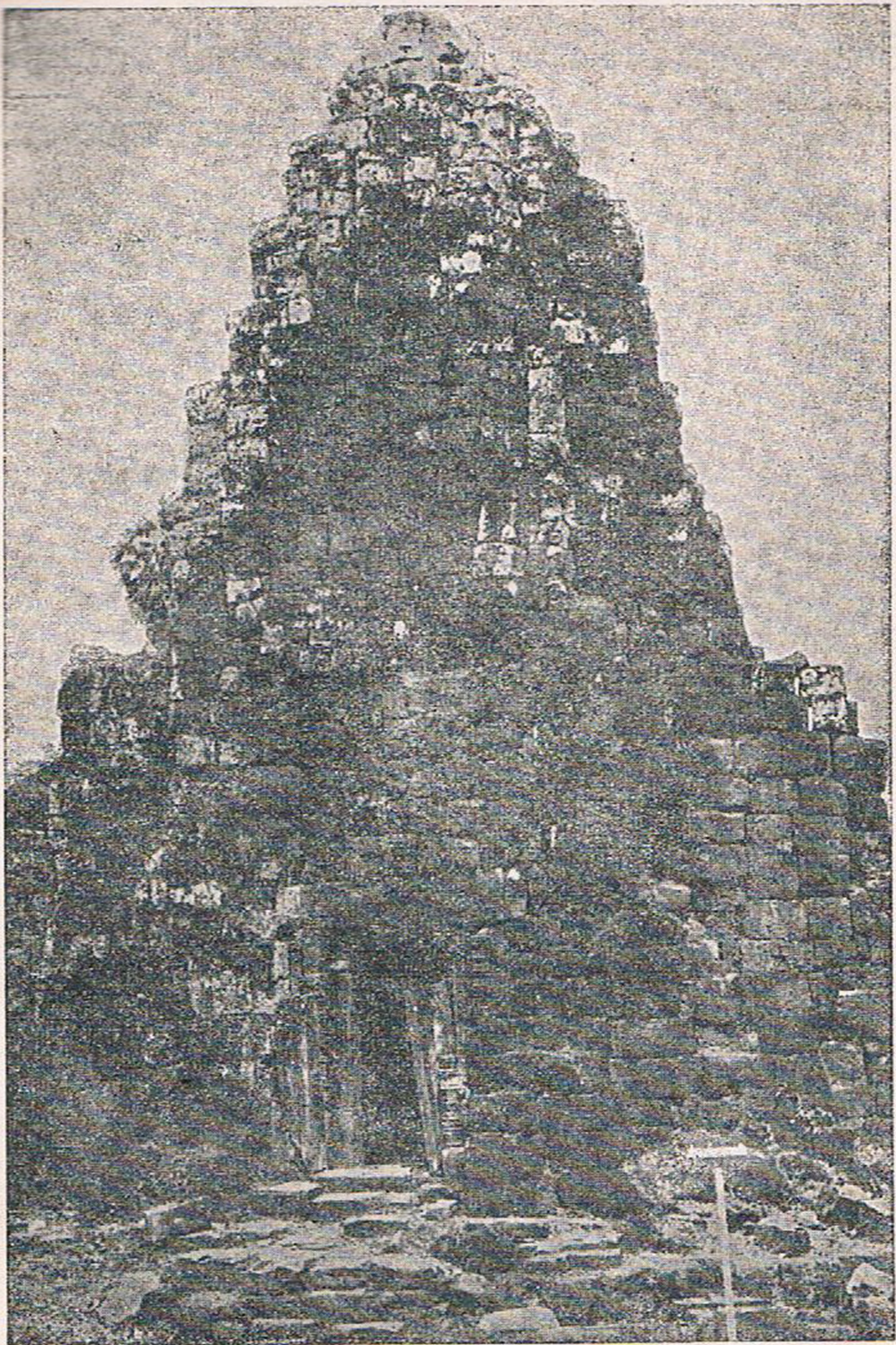

รูปที่ ๒. องค์ปรางค์ประธาน กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะเมื่อปี พ.ศ.
 ๒๕๐๓ และเสร็จเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ตามหลัก
 วิธีการบูรณะแบบอนัตติโกวิท

ศาสนาพุทธลัทธิมหายาน ภายในองค์ปราสาทประธานมีราง
น้ำมนต์ไหลทะลุออกไปข้างนอก บริเวณดังกล่าวนี้เป็นสถานที่
ที่สร้างของพุทธศาสนิกชนและพราหมณ์ ปราสาทองค์นี้
วัตถุที่ใช้ในการก่อสร้างเป็นหินทรายสีขาว ฐานทำเป็นรูป
สี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง กว้าง ๑๘ เมตร ส่วนยาวรวมทั้ง
มุขที่ยื่นออกไปทางด้านหน้าทิศใต้ประมาณ ๓๒.๕๐ เมตร
ระดับสูงจากพื้นดินถึงยอดปราสาทประมาณ ๒๘ เมตร มีซุ้ม
ประตูทางเข้าในปราสาท ๔ ทิศ ซุ้มประตูทางด้านทิศใต้ยาว
ที่สุดเป็นทางด้านหน้าขององค์ปราสาทอีกสามซุ้มมีลักษณะเท่า
กัน เมื่อเรามองจากศูนย์กลางขององค์ปราสาทประธานภายใน
จะแลเห็นทางเข้าจากประตูเมืองตรงกันทั้งสี่ทิศ แสดงให้เห็น
โครงสร้างในตำแหน่งสถาปัตยกรรมอันได้สัดส่วน องค์ปราสาท
ประธานเป็นศาสนสถานที่ใหญ่และสวยงามที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
มีความสำคัญต่อวิชาประวัติศาสตร์และ
โบราณคดีในแถบเอเชียอาคเนย์มาก นับว่าเป็นศูนย์รวม
ของอารยธรรมขอมในสมัยโบราณ เราจะเห็นภาพจำหลัก
ต่าง ๆ บนทับหลังและหน้าบันจำหลักเป็นเรื่องราวเกียรติและ
เทพเจ้าทั้งสามของศาสนาพราหมณ์ รวมทั้งภาพจำหลักพระ

อาทิพุทธและเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาลัทธิมหายาน องค์
ปรากฏประธานนี้กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะเมื่อปี พ.ศ.
๒๕๐๗ และเสร็จเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

๒. ปรากฏพรหมทัต (รูปที่ ๓) ปรากฏองค์นี้ก่อ
สร้างด้วยศิลาแลงและหินทราย ฐานทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมย่อมุม
กว้าง ๑๔.๕๐ เมตร ระบุสูงจากพื้นดินประมาณ ๑๑ เมตร
มีซุ้มประตูเข้าทางทิศตะวันตกลงมาเกือบหมดแล้ว ปรากฏ
องค์นี้สร้างในสมัยพระเจ้าวรมันที่ ๗ ระหว่างปี พ.ศ. ๑๗๒๔
-๑๗๖๓ ที่เรียกกันว่าปรากฏพรหมทัตนั้นเรียกตามชื่อประ
ติมากรรมที่พบภายในองค์ปรากฏซึ่งทำด้วยหินทรายจำหลัก
เป็นพระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ ชาวพื้นเมืองเรียก
ว่า ท้าวพรหมทัต พระเจ้าแผ่นดินในตำนานของเมืองพิมาย
นั่นเอง ท้าวพรหมทัตนั้นนักโบราณคดีชาวฝรั่งเศสสันนิษฐาน
ว่า เป็นรูปประติมากรของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ กษัตริย์
มหाराชองค์สุดท้ายของมหาอาณาจักรขอม ครอบงำ
ระหว่างปี พ.ศ. ๑๗๒๔-๑๗๖๓ พระเจ้าวรมันทรงเลื่อมใส
ลัทธิศาสนาอย่างแน่นแฟ้น และทรงเป็นนักก่อสร้างที่ยิ่งใหญ่
พระองค์หนึ่ง พระองค์ทรงสร้างศาสนสถานไว้หลายแห่ง
เช่นปราสาทหินบาเยนในมหาอาณาจักรขอม และศาสนสถาน

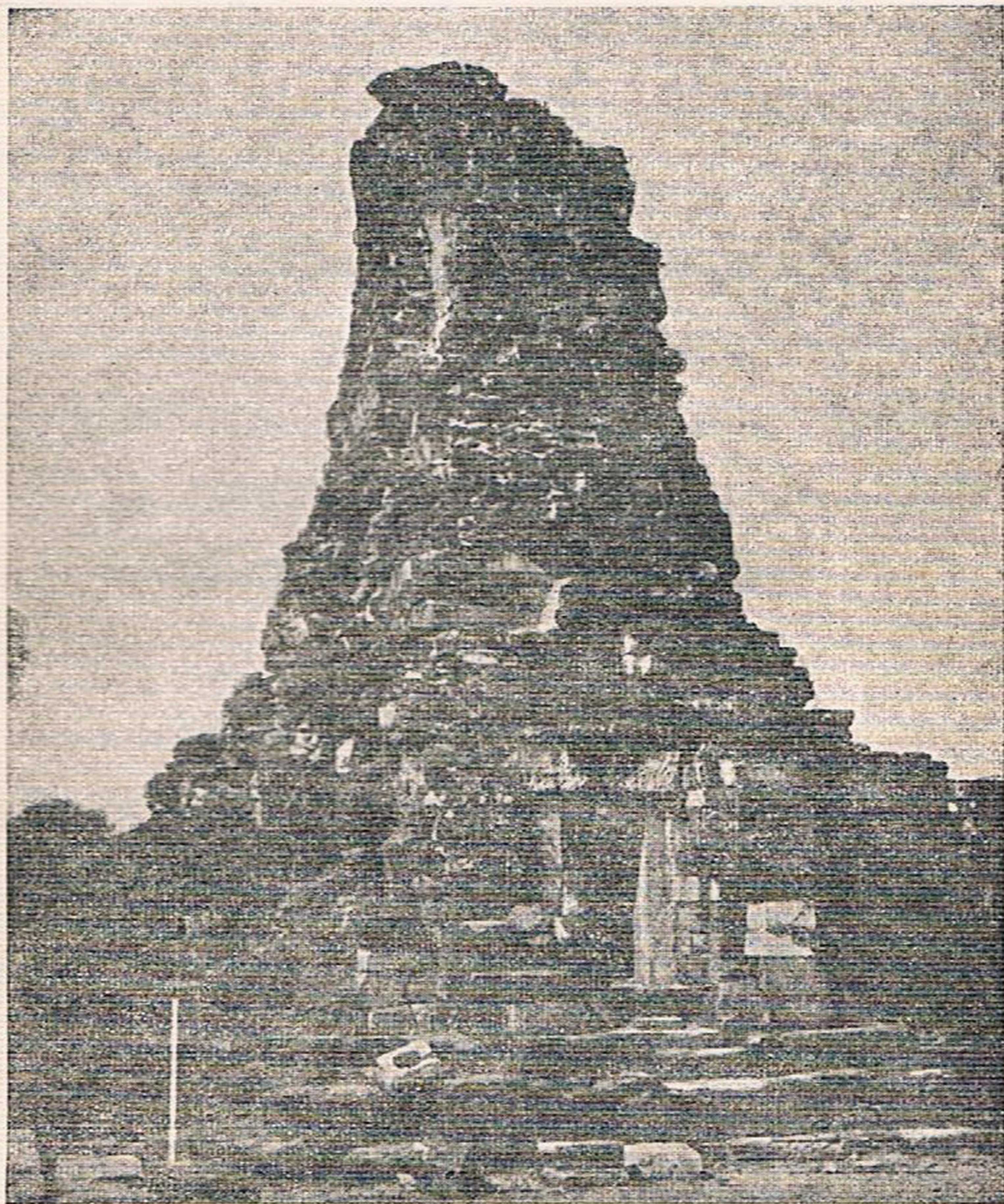

รูปที่ ๓. ปราสาทพรหมทัต ชนชาติขอมได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถาน
 ราวรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ระหว่างปี พ.ศ. ๑๓๒๔-๑๓๖๓

อื่น ๆ ที่อารยธรรมขอมแพร่ไปถึง ภายในองค์ปราสาทพรหม-
ทัตใช้เป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพในลัทธิศาสนาเช่นเดียวกับ
องค์ปราสาทประธาน

๓. ปราสาทหินแดง (รูปที่ ๔) ปราสาทองค์นี้ก่อ
สร้างด้วยหินทรายสีแดงและศิลาแดง ฐานทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม
ย่อมุม ขนาดกว้าง ๑๑.๔๐ เมตร สูงจากระดับพื้นดินประมาณ
๑๕ เมตร เมื่อทางการขุดแต่งบูรณะได้พบหินจำหลักเป็นรูป
พระกาฬประทับนั่งบนนกเสก ปราสาทองค์นี้เข้าใจว่าคงจะ
สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ รุ่งเดียวกับปราสาท
พรหมทัต ภายในองค์ปราสาทคงจะใช้เป็นที่ประดิษฐานรูป
เคารพอย่างใดอย่างหนึ่ง

๔. หอพราหมณ์ อยู่ใกล้กับปราสาทหินแดงทาง
ด้านทิศเหนือ ก่อสร้างด้วยศิลาแดงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด
กว้าง ๖.๕๐ เมตร ยาว ๗.๐๐ เมตร ข้างในมีฐานรูปสี่เหลี่ยม
สร้างด้วยหินทรายสีแดง เข้าใจว่าคงใช้เป็นที่ประดิษฐานรูป
เคารพ เมื่อทางการขุดแต่งปรากฏว่าพบศิวลึงค์ทำด้วยหิน
ทรายขนาดย่อม ๒-๓ อัน ศิวลึงค์ดังกล่าวนี้เป็นรูปอวัยวะ
เพศของพระศิวะหรือพระอิศวร พวกพราหมณ์ที่นับถือ

รูปที่ ๔. ปรางค์หินแดง ชนชาติขอมได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถาน
 ราวรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ระหว่างปี พ.ศ. ๑๗๒๔-๑๗๖๓

ศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายได้จำหลักเป็นรูปเคารพ มีใช้
เป็นของที่หยาบคายแต่ประการใด ถือกันว่าสิ่งศักดิ์เป็นรูป
จำหลักหรือตัวแทนของมหาเทพ มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์
เป็นองค์สร้างสรรค์ เมื่อนำไปไว้ที่ไหนย่อมเกิดความอุดม
สมบูรณ์ที่นั่น รูปเคารพศักดิ์ศักดิ์กล่าวนั้นเป็นที่ยอมรับนับ
ถือกันทั่วไปในหมู่มหาชนที่นับถือศาสนาพราหมณ์ พอ
พราหมณ์ที่พบสิ่งศักดิ์กล่าวนั้นคงจะใช้เป็นที่ประกอบ
ศาสนกิจของพวกพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย (ลัทธิที่นับถือพระ
อิศวรเป็นใหญ่กว่ามหาเทพองค์อื่น ๆ)

๕. บริเวณลานชั้นใน อยู่ภายในระเบียงคด เป็น
ที่ตั้งขององค์ปรางค์ต่าง ๆ และหอพราหมณ์ ลานชั้นในมี
ลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดยาว ๖๖.๐๐ เมตร กว้าง ๕๕.๐๐
เมตร บริเวณลานชั้นในนี้ก่อนที่ทางการจะได้ทำการขุดค้น
ปรากฏว่ามีดินทับถมสูงจากระดับพื้นดินเดิมประมาณ ๑.๕๐
เมตร กรมศิลปากรได้ทำการขุดลอกดินออกเมื่อปี พ.ศ.
๒๔๙๗ ผลจากการขุดค้นครั้งนั้นทำให้แลเห็นลายละเอียด
ขององค์ปรางค์ต่าง ๆ และหอพราหมณ์

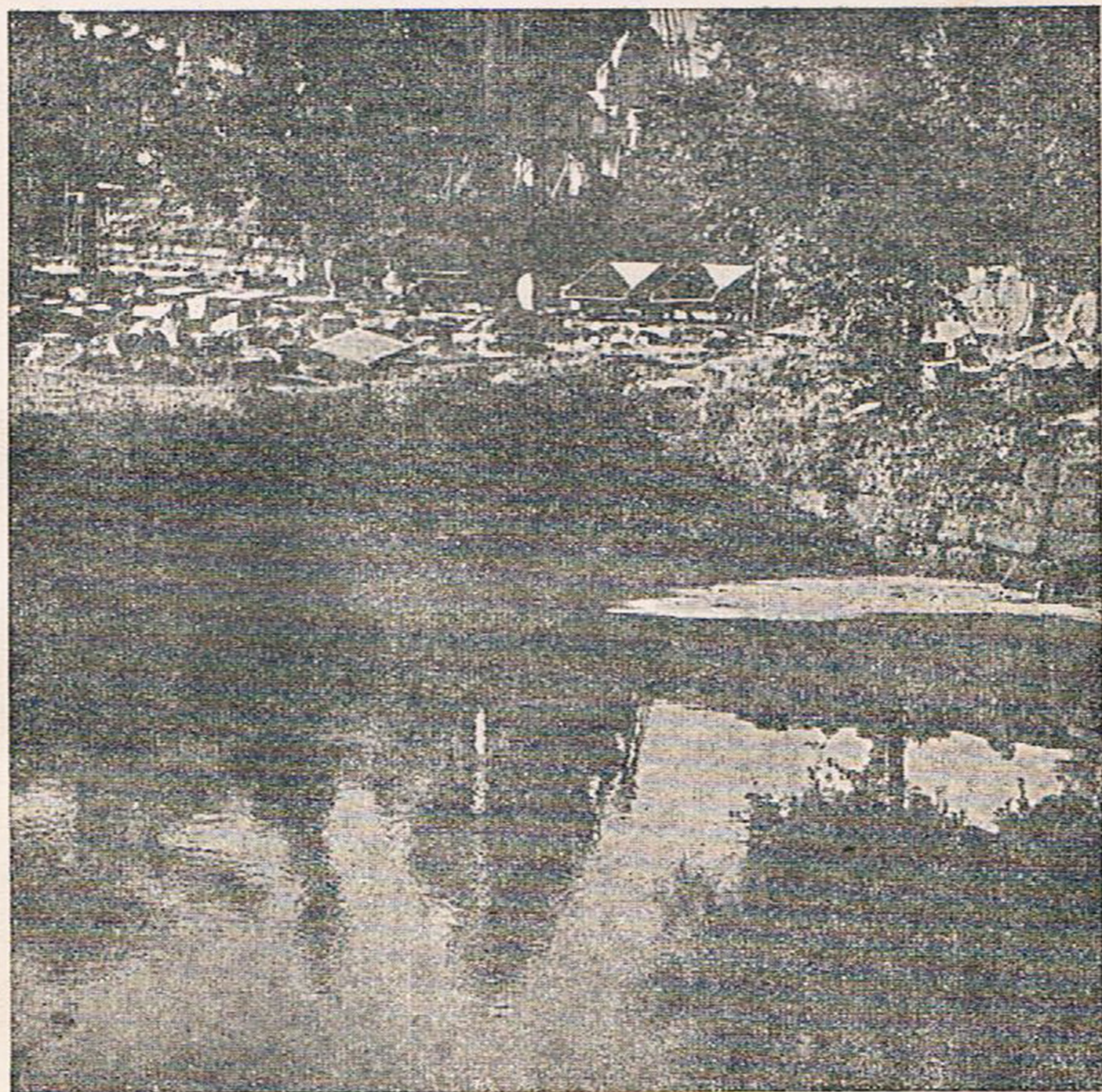
๖. ระเบียงคด (กำแพงชั้นใน) ลักษณะรูปร่าง
สี่เหลี่ยมผืนผ้า เหมือนกับกำแพงชั้นนอกของปราสาทซึ่งอยู่

ถักออกไป ระเบียงคกมีซุ้มประตูทั้งสี่ทิศซึ่งอยู่ตรงกับซุ้มประตูใหญ่ของกำแพงชั้นนอก ฐานระเบียงคกสูงจากพื้นดิน ๐๐.๘๗ เมตร ระเบียงทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ยาว ๘๐.๐๐ เมตร ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้กว้าง ๗๒.๐๐ เมตร ภายในระเบียงคกทั้งสี่ด้านมีทางเดินทะเลถึงกันตลอด ขนาดกว้าง ๒.๓๕ เมตร หลังคามุงด้วยหินทรายสีแดงเป็นรูปโค้งครึ่งวงกลม ยังเหลือให้เห็นเพียง ๒-๓ แห่งเท่านั้น การสร้างหลังคาแบบรูปโค้งครึ่งวงกลมดังกล่าวนี้ ไม่ค่อยมีความมั่นคงแข็งแรงเท่าไรนัก ส่วนมากมักจะพังลงมาเกือบหมด ซุ้มประตูระเบียงคกทางด้านทิศใต้ได้พบศิลาจารึกอักษรขอมสมัยโบราณ

๗. บรรณาลัย อยู่ใกล้กับซุ้มประตูกำแพงชั้นนอก ทางด้านทิศตะวันตก ก่อสร้างด้วยหินทรายและศิลาแลง ขนาดกว้าง ๒๕.๕๐ เมตร ยาว ๒๖.๕๐ เมตร ตัวอาคารมีแผนผังคล้ายกับธรรมศาลา (คลังเงิน) ซึ่งอยู่ภายนอกประสาท กล่าวคือมีระเบียงล้อมรอบและระเบียงผ่านกลาง อาคารหลังนี้คงจะสร้างขึ้นในสมัยเดียวกันกับการสร้างธรรมศาลา ซึ่งสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ กษัตริย์มหाराชองค์สุดท้ายของ

มหาอาณาจักรขอม ระหว่างปี พ.ศ. ๑๗๒๔-๑๗๖๓ บรรดา
ลัทธิจะใช้เป็นที่พักชั่วคราวของพระเจ้าแผ่นดิน และผู้ที่
ตามเสด็จเพื่อมาประกอบพิธีทางศาสนาภายในบริเวณปราสาท
หรืออาจจะใช้เป็นที่พักเก็บสรรพตำรับตำราอันเกี่ยวกับลัทธิ
ศาสนาและพิธีกรรมทั่วไปในสมัยนั้นก็ได้

๘. สระ (รูปที่ ๕) ในบริเวณเมืองพิมายมีสระ
หลายสระทั้งภายในและภายนอกปราสาท สระที่อยู่ภายนอก
ปราสาทนั้นได้แก่ สระเพรง สระขวัญ สระพลึง ฯลฯ
สระเหล่านี้คงจะขุดขึ้นแล้วตั้งแต่สมัย โบราณเป็นที่ขังน้ำฝน
เพื่อที่ชุมชนทั่ว ๆ ไปที่อาศัยอยู่ในเมืองพิมายใช้น้ำบริโภค
สระที่อยู่ภายในบริเวณปราสาทมีอยู่สี่สระ อยู่ที่มุมลานชั้น
นอก มีความสำคัญเกี่ยวกับศาสนสถาน กล่าวคือ บริเวณ
ภายในปราสาทที่สำรวจพบในภาคอีสานจะพบว่ามีสระอยู่ภายใน
ในถ้วย ท่านผู้รู้ได้ให้ความเห็นว่า สระเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์
ลักษณะของแม่น้ำคงคา ยมุนาสินธุ และพรหมบุตรใน
ประเทศอินเดีย แม่น้ำดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อชนชาติ
อินเดียมาก นับถือกันว่าเป็นแม่น้ำที่ไหลมาจากแดนสรวง
สวรรค์ มีความศักดิ์สิทธิ์เมื่อผู้ใดลงไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคา

ปรุท ๕. สระภายในบริเวณศาสนสถาน เป็นแหล่งที่มหาชนทั้งชาวพุทธ
 และพราหมณ์ใช้น้ำในสระเพื่อนำไปสร้างรูปเคารพในองค์ปรางค์
 ในระยะที่ทำการประกอบพิธีทางศาสนา

แล้วยอมชำระบาปได้ ด้วยเหตุนี้เองพวกพราหมณ์ในสมัย
โบราณจึงได้แนะนำให้ขุดสระขึ้นภายในศาสนสถานเพื่อใช้น้ำใน
สระสรุปรูปเคารพ และใช้ประพรมร่างกายในเวลามีพิธีทาง
ศาสนา

๕. กำแพงและประตูชั้นนอกของปราสาท

กำแพงชั้นนอกของปราสาทหินพิมายสร้างด้วยหินทรายสีแดง
และศิลาแลงซึ่งใช้เป็นรากฐาน ลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทาง
ด้านทิศเหนือและทิศใต้กว้าง ๒๒๐.๐๐ เมตร ทางด้านทิศ
ตะวันออกและทิศตะวันตกยาว ๒๗๗.๕๐ เมตร ลักษณะ
ของกำแพงยังมีพอให้เห็นอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ สูง
ประมาณ ๔.๐๐ เมตร กำแพงแต่ละด้านมีซุ้มประตูทั้งสี่ทิศ
มีลักษณะเหมือนกัน ซุ้มประตูทางด้านทิศใต้เป็นด้านหน้า
ของศาสนสถาน หน้าซุ้มประตูทำเป็นสะพานนาคยาว ๓๑.๗๐
เมตร กว้างประมาณ ๔.๐๐ เมตร สูงจากพื้นดินประมาณ
เชิงบันไดเป็นที่ตั้งรูปสิงห์

๑๐. ธรรมศาลา (คลังเงิน) อยู่ทางทิศตะวันตก
เฉียงใต้ของซุ้มประตูด้านใต้ อาคารสร้างด้วยหินทรายและ

ศิลาแลง ขนาดกว้าง ๒๖.๐๐ เมตร ยาว ๓๕.๑๐ เมตร
 โบราณสถานแห่งนี้ทางการได้ทำการขุดค้นในระยะเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ เป็นบางส่วน ปรากฏว่าข้างในโบราณสถานมีดินทับถมสูงจากระดับพื้นดินประมาณ ๐๐.๗๕ เมตร สิ่งที่ถูกพบนั้นวางอยู่ทั่ว ๆ ไปค่อนข้างไม่เท่ากัน ได้แก่ม้าหินเผาเคลือบสมัยลพบุรี กระจังสำริด พระพุทธรูปและเทวรูปสำริด แม่พิมพ์พระดินเผา กำไลสำริด หินบดยา เครื่องประดับกายทำด้วยทองคำสีดอกบวบ มีแหวนและสร้อยคอ นอกจากนี้พบฐานรูปเคารพทำด้วยหินทราย ซึ่งอาจจะมีอายุใกล้เคียงกับธรรมศาลาและมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่แห่งนี้ ที่เรียกกันว่าธรรมศาลานี้คงจะเป็นที่สาธารณะของประชากรทั่วไป และอาจจะใช้เป็นที่พักสาธารณะ สุขพยาบาลคนเจ็บไข้ได้ป่วยรวมทั้งประกอบพิธีทางศาสนาด้วย ที่เรียกกันว่าคลังเงินนั้น เล่ากันมานานแล้วได้มีผู้พบเหรียญสำริด ๔-๕ เหรียญ ด้านหนึ่งทำเป็นรูปครุฑหรือหงส์ อีกด้านหนึ่งเป็นตัวอักษรโบราณจึงเรียกว่าคลังเงินตั้งแต่นั้นมา ธรรมศาลาแห่งนี้คงจะสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ระหว่างปี พ.ศ. ๙๗๒๔-๑๗๓๖ เพราะตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อกันว่า พระองค์ทรงเป็นโรค

เรือนและทรงสนพระทัยในสุขภาพของประชากร พระองค์
ได้สร้างโรงพยาบาลไว้หลายแห่งใช้เป็นทั้งรักษาคนไข้ทั้งสี่
วรรณะ ธรรมศาลาแห่งนี้ปรากฏว่าพบหินบดยาด้วย ในสมัย
โบราณคงจะใช้เครื่องยาสมุนไพร อีกประการหนึ่งได้กล่าว
ไว้ว่าในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ว่า พระองค์ได้ทรงสร้าง
ที่พัก (ธรรมศาลา) ไว้ ๑๗ แห่งระหว่างทางเดินจากเมือง
พิมายไปยังมหาอาณาจักรขอม

๑๑. เมรุพรหมทัต โบราณสถานแห่งนี้บนเนิน
ดินขนาดใหญ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๕๕.๐๐ เมตร
สูงประมาณ ๓๐.๐๐ เมตร บนเนินดินมีสิ่งก่อสร้างด้วยอิฐ
รูปสี่เหลี่ยม ขนาดสูง ๗.๐๐ เมตร ยาวประมาณ ๑๓.๐๐ เมตร
กว้างประมาณ ๙.๐๐ เมตร เมรุพรหมทัตมีความเกี่ยวข้องกับ
กบนิยายพื้นเมือง เล่ากันมาว่าเป็นที่ถวายเพลิงพระศพท้าว
พรหมทัต พระเจ้าแผ่นดินในนิยาย จึงได้ชื่อว่าเมรุพรหมทัต
ลักษณะการก่อสร้างได้มีผู้สันนิษฐานว่าเป็นโบราณสถานที่
สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา

๑๒. กำแพงและประตูเมือง ลักษณะกำแพง
เมืองพิมายเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง ๕๖๕.๐๐ เมตร
ยาว ๑๐๓๐.๐๐ เมตร สภาพภูมิประเทศเป็นตัวเกาะเกือบจะ

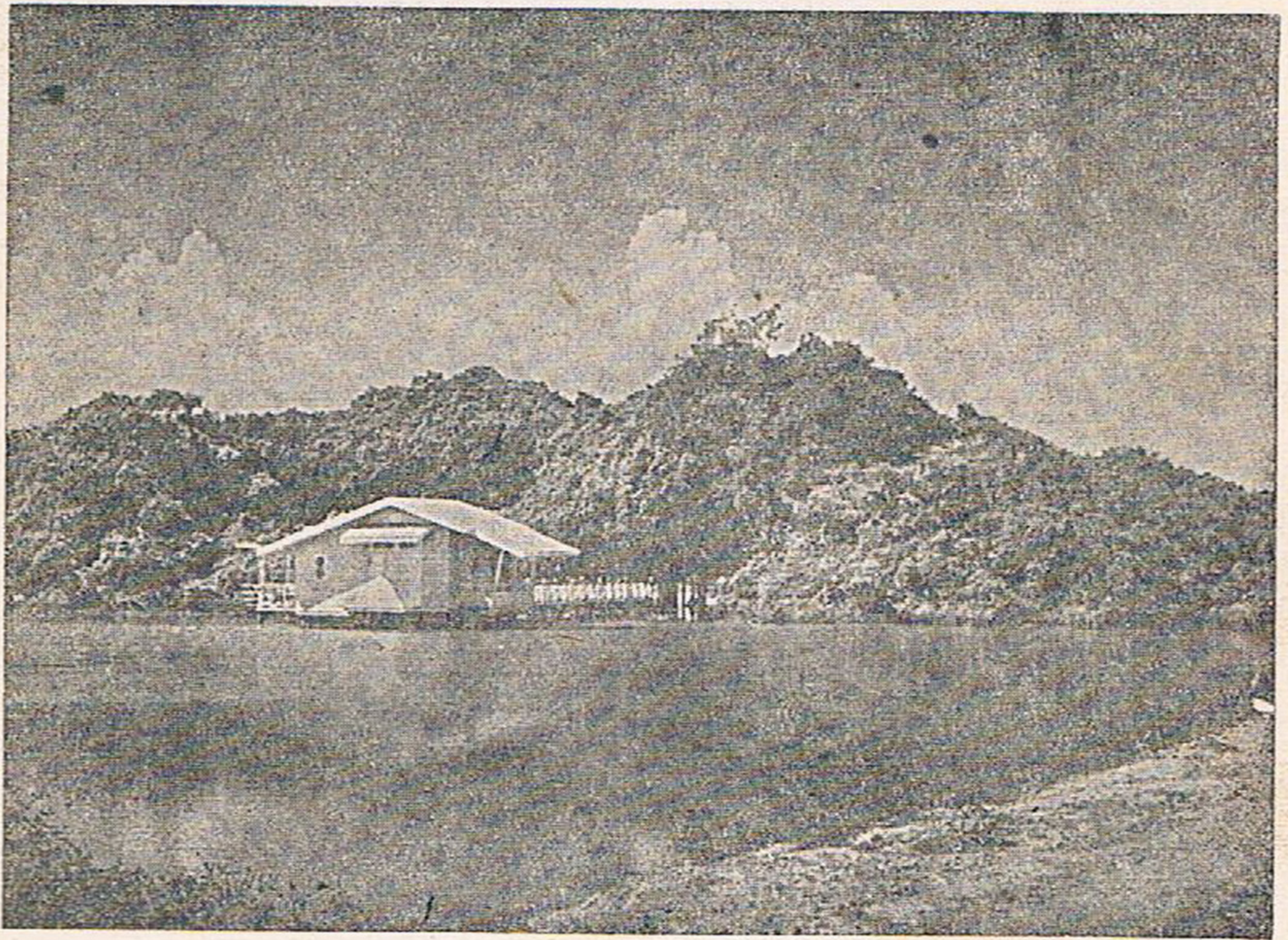
มีลำน้ำล้อมรอบ กำแพงเมืองทั้งสี่ด้านสร้างเป็นคันดิน ยังมีพอให้เห็นอยู่บ้างเป็นบางแห่ง ประตูเมืองมีสี่ประตู สร้างด้วยศิลาแลง เวลามีเหลือให้เห็นเพียงสามประตูคือทาง ด้านทิศเหนือ ทิศตะวันตก และทางด้านทิศใต้ซึ่งเรียกกันว่าประตูไชย ซึ่งเป็นทางด้านหน้าของศาสนสถาน

๑๓. ทำนางสระผม อยู่ภายนอกกำแพงเมืองทาง ด้านทิศใต้ ห่างจากประตูชัยออกไปตามเส้นทางถนนสาย พิมาย-หินดาด ประมาณ ๑ ก.ม. บริเวณทำนางสระผมเป็น เนินดินขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางยาวประมาณ ๔๘.๐๐ เมตร อยู่ กับริมฝั่งน้ำเดิม ก่อเชื่อมด้วยศิลาแลงคันดินพังยาวประมาณ ๑๒.๐๐ เมตร ตามเส้นทางถนนสายพิมาย-หินดาด จาก ทำนางสระผมถึงประตูไชยเป็นเส้นทางเดินเข้าสู่ภายในศาสน- สถานมาแต่สมัยโบราณ ทำนางสระผมนี้เกี่ยวข้องกับนิยาย พุทธเมือง กล่าวคือ เป็นบริเวณที่นางอรพิมพิชชาของพระ ปาจิตต์กุมารลงสรงน้ำ ตามหลักฐานทางด้านโบราณคดีอาจ จะเป็นศาสนสถานแห่งหนึ่งมีความเกี่ยวข้องกับศาสนสถาน พิมายก็ได้ เมื่อเรามองจากศูนย์กลางบนเนินดินทำนางสระผม มาตามเส้นทางเข้าสู่กำแพงเมืองจนกระทั่งถึงภายในศาสน-

สถานแล้วจะตรงกันพอดี อาจจะกล่าวได้ว่าท่านางสระผม
เป็นบริเวณที่อาบน้ำของพราหมณ์และชุมชนในสมัยโบราณ
เดินทางมาจากที่อื่นเพื่อมาประกอบพิธีทางศาสนา ก่อนที่จะ
เข้าไปในบริเวณศาสนสถานก็ต้องอาบน้ำชำระร่างกายที่ทา
นางสระผม เมื่อเสร็จแล้วจึงเดินเป็นทิวแถวไปตามเส้นทาง
เข้าสู่ศาสนสถาน

๑๔. พิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง อยู่ภายในที่ทำการของ
หน่วยศิลปากรที่ ๖ ตรงเชิงสะพานท่าสงกรานต์ เป็นสถานที่
จัดตั้งแสดง โบราณวัตถุสมัยโบราณที่รวบรวมมาจากแหล่ง
ต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ทัฬหี ประดู่
จำลอง เสารัตนกรอบประดู่ ฐานรูปเคารพ และใบเสมา
นอกจากนี้ยังมีโบราณวัตถุที่เป็นส่วนต่าง ๆ ของศาสนสถาน
อีกเป็นจำนวนมาก

เมื่อท่านได้มีโอกาสมาเที่ยวเมืองพิมายและเข้าชม
ปราสาทหินพิมายแล้ว ถ้ามีเวลาเพียงพอก็ควรหาโอกาส
ไปเที่ยวหรือพักผ่อนหย่อนใจที่ไทรงาม (รูปที่ ๖) ไทรงามนี้
อยู่ในบริเวณอ่างเก็บน้ำชลประทานห่างจากปราสาทหินพิมาย
ประมาณ ๑ ก.ม. โดยผ่านไปตามถนนสายพิมาย-ตลาดแค

รูปที่ ๖. ไทรงาม เป็นสถานที่ร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ อยู่
บริเวณอ่างเก็บน้ำชลประทาน

หอสมุดแห่งชาติ. ผลิตพระเกียรติ ร.๕ นครราชสีมา

เมื่อข้ามสะพานทำสงครามแล้วจะมีทางแยกไปทางขวามือ
เส้นทางดังกล่าวจะพาท่านไปสู่บริเวณไทรงาม ซึ่งเป็นที่ร่ม
รื่นเหมาะแก่การพักผ่อนเป็นอย่างยิ่ง แรกเริ่มทีเดียวเล่ากัน
มาว่าต้นไทรเพียงต้นเดียวเท่านั้น เรียกกันว่าไทรย้อย ต่อ
มาต้นไทรแผ่กิ่งก้านสาขาออกไปจนมีบริเวณกว้างขวาง เรียก
กันว่าไทรงาม.

กรุงสยามการพิมพ์

๔-๑๐ ถนนราชบุรี กรุงเทพฯ โทร. ๒๒๒๕๑๖-๔

นายจุฬพล เชนฐพงศ์พันธุ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๙

d 01590